

جایگاه تحقیقات علمی در پوهنتون‌ها و نقش آن در بهبود کیفیت تحصیلات عالی

پوهنمل محمد طالب طارق

دپارتمنت تاریخ، پوهنځی علوم اجتماعی، پوهنتون بدخشان، بدخشان، افغانستان

ایمیل: Taruqtaruq1985@gmail.com

چکیده

تحقیقات علمی، مهم‌ترین شاخصه جهت تغییر و تحول در مراکز آموزشی است که زمینه را برای تثبیت جایگاه و قدرت علمی در نهادهای آکادمیک مهیا می‌سازد. با گسترش دامنه‌ی علوم در جهان معاصر، روزه‌های تازه‌ای جهت غنی‌سازی تولیدات علمی در جهان شکل گرفت که تحقیقات معیاری یکی از آن است. انسان‌ها با فهم علمی شان، ابعاد زندگی بشر را در فن‌آوری، اطلاعات، نگرش‌ها و گرایش‌ها به تحقیق گرفته و حقایق را به‌گونه سالم تحلیل کرده‌اند، تا چهره عینی و علمی پدیده‌ها با معیارهای قابل پذیرش، معرفی و رونمایی شود. بنابر اهمیت این تحقیق در آن است تا مفهوم و مکلفیت وجودی پوهنتون‌ها را شناسایی و ارزش آن را با شاخصه‌های تأثیرگذار در جامعه به مطالعه گیرد. برآیند و نتایج کلی این تحقیق، متمرکز بر اهمیت تحقیقات علمی در محیط‌های آکادمیک، شناسایی اصول و معیارهای تحقیق‌های علمی و سهم تحقیقات علمی در جهت‌دهی جامعه به‌سوی ثبات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. این مقاله با روش تحلیلی توصیفی با استناد از منابع معتبر ملی و بین‌المللی سازمان‌یافته و به‌گونه کاربردی در جامعه تحلیل و بررسی می‌شود.

اصطلاحات کلیدی: بهبود؛ تحقیق؛ تولید؛ دانش؛ چالش؛ تحصیلات عالی

The Place of Scientific Research in the Universities and its Role to the Improving of Quality of Higher Education

Sr. Teaching Asstt. Mohammad Talib Taruq

Department of History, Faculty of Social Sciences, Badakhshan University, Badakhshan, Afghanistan

Email: Taruqtaruq1985@gmail.com

Abstract

Scientific research is the paramount gauge for effecting change and transformation within educational institutions, forming the bedrock for establishing academic standing and scientific prowess. As the scope of science continues to expand in the contemporary world, innovative methods emerge to enrich global scientific contributions, with qualitative research being a noteworthy avenue. Humans, driven by their scientific understanding, dive into the facets of human life, encompassing technology, information, attitudes, and trends, conducting thorough analyses to unveil objective and scientifically substantiated phenomena. Consequently, this study examines the fundamental concepts of universities and their inherent societal significance, emphasizing the importance of scientific research within academic settings. The overarching findings underscore the pivotal role of scientific research within academic settings, elucidate the guiding principles and criteria of scientific inquiry, and underscore its substantial contribution to steering society toward social, cultural, and economic stability. Employing an analytical-descriptive methodology, this article draws upon reliable national and international sources, offering a pragmatic examination grounded in societal realities.

Keywords: Improvement; Research; Production; Knowledge; Challenge and Higher Education

مقدمه

دانایی، فهم و تولید علم مطابق نیازهای جامعه از مهم‌ترین شاخصه در جهان مدرن است. یافتن راه حل علمی، مطابق سطح دانایی و دست یافتن به نتیجه علمی و مؤثق، جهت گشودن افق‌های تازه در حوزه تحقیقات، از مهم‌ترین اصل در جامعه امروزی است. مفهوم و ارزشی که جهان به اهمیت عینی آن واقف شده و محور توسعه اجتماعی، اقتصادی و فکری خود تلقی می‌کند. پوهنتون‌ها و نهادهای تحقیقاتی، ممثل اصلی هویت علمی جامعه بشری در راستای پاسخ‌دهی به حل نیازهای قابل توجه جامعه بوده و نقش بلند و قابل فخری را در این راستا در بستر تاریخ بازی کرده‌اند. گام بر داشتن در جهت تولید علم و اندیشه از ضروریات اصلی و غیر قابل انکار جامعه انسانی است که هسته متحرک و قابل لمس آن از نهادهای تحصیلی آغاز می‌شود. نهادهای تحصیلی، نظر به رسالت و مأموریت که دارند؛ با استفاده از دانش به کلیه نیازهای ملی و بین‌المللی پاسخ داده و سهم خود را در راستای توانایی تخصصی، فن‌آوری و جهل‌زدایی بازی می‌کنند.

پوهنتون‌ها به دلیل ماهیتی که دارند، آدرس خوبی برای تقلای فکری، فنی، صنعتی و سیاسی دولت‌ها و ملت‌ها شده است که بازدهی علمی، تولید دانش، نگرش‌ها و حل قضایایی بی‌پاسخ، بر محوریت دانش و فهم از ارزش‌های بالقوه آن است. باید اذعان داشت که تحقیق بر مبنای دانش و تولید پایه‌گذاری شده است که حاصل آن قدرت تأثیرگذار و رشد فکری ملت‌هاست که شالوده یک دولت توان‌مند و پر قدرت را در جهان مدرن اساس گذاشته است. جهان امروزی؛ جهان پر هیاهو و قابل تغییر در تمامی عرصه‌ها می‌باشد که بر مرکزیت دانش استوار است. جهان متحول و فن‌آور، مدیون اهل خرد و دانشی است که ایشان سهم خود را در نگرش‌ها، تغییرات و تحولات بازی کرده‌اند که همه بر مبنایی داوری‌های علمی و تخصصی ایشان توسعه می‌یابد؛ چیزی که، نهادهای تحقیقی آن را بسترسازی کرده‌اند.

تحقیقات علمی و تولید دانش از مهم‌ترین اصل برجسته‌ای قرن ۲۱ میلادی است. پدیده دانش و تحقیق، بالاترین سهم را در فرایند تحول صنعتی، تکامل فکری و نگرش‌های صلح جهانی دارد. کانون‌های تحصیلی و تحقیقی به‌عنوان تحفه قرن ۲۱ میلادی به بشریت عرضه کرده است. تحفه‌ای که به‌عنوان اصل مشترک‌المنافع ملت‌ها بوده که همه از آن بدون تبعیض و رنگ بهره می‌گیرند. نظر به این‌که تحقیق نهادهای تحصیلی را هویت و ماهیت می‌دهد؛ کارایی تحقیق، به‌عنوان یک اصل مهم در تکامل اقتصادی در بازار مفاد و صنعت امروزی ارزش دارد و بی‌اتس قدرت را در معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی نیز تغییر داده است.

بیان مسأله

در جهان امروز، با ایجاد مراکز تحقیق و مطالعات تخصصی، روند جهان‌شمولی دانش، بازدهی، تولید و سایر ابتکارات بشر در حال توسعه و رشد است که زمان اشتیاق شدید به تحصیلات عالی و راهی به سوی جهان متحول و متکامل است. توسعه مهارت‌های بشر از طریق آموزش‌های عالی و قابلیت حل مسایل با نگرش‌های نو و تحقیق، فرایند است که جهان بشریت را به انحصار دانش و تحصیل برده است. به این هدف که علم، تحقیق و تحصیلات عالی، مطمئن‌ترین مسیر به سوی جهانی شدن دانش‌اند. از این روزنه ما توانایی و قابلیت‌های بالقوه خود را به جهان پیرامونی مان عرضه می‌کنیم و موقعیت می‌گیریم. به این هدف که بتوانیم سهم خود را در جهان بشریت بازی کنیم؛ نیاز است تا با فهم و توانایی به چارچوب قابلیت‌های تحقیقی داخل شد و انرژی لازم را در این سیاره به دیگران تحفه داد.

این را باید دانست که بشر در این سال‌های قرن ۲۱ میلادی، با سه چالش مهم و اصلی روبه‌روست. بی‌اطلاعی از فهم دانش معیاری-بین‌المللی، عدم حضور در تحقیقات جهان‌شمول و موقعیت ضعیف در تولید دانش. علم، نوآوری و فن در منشأ این چشم‌اندازها و مدیریت موفقیت‌آمیز آن نقش محوری و کلیدی دارد. به دلیل این که علم و فن آوری به‌طور همیشه و سنتی برای بهبود زندگی و فرصت‌های مساعد برای اشتراک‌گذاری اطلاعات در بسیاری نقاط جهان مرتبط است. بنأ تحقیقات علمی، باید با معیارها و استانداردهای بین‌المللی هم‌خوانی داشته، دستیابی به اهدافی که جامعه آن را مهم می‌داند کمک کند (vessur, 2020, 144).

یکی از ویژگی‌های عصر حاضر که آن را از سایر دوره‌ها و قرون پیش از خود متمایز می‌کند. موضوع تحقیق، تولید دانشی کاربردی و فنی است. علم و دانش از جمله مفاهیم و موضوعاتی است که جوامع بشری از ابتدا با آن آشنا بوده و همواره به‌عنوان مؤلفه‌ای مؤثر بر زندگی بشریت در مسیر تاریخ شناخته شده‌اند. به این هدف که بخش مهمی از دستورات و مباحث ادیان الهی، ایدئولوژی‌های حاکم بر جهان، فرهنگ‌ها و فعالیت‌ها، متوجه علم و دانش بوده است. در واقع؛ امروزه دانش یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های پر قدرتی یک کشور در سطح ملی و بین‌المللی محسوب می‌گردد و سبب می‌شود؛ آن کشور بتواند نقش مهمی را در تحولات جامعه داشته و تأثیر بر دیگر کشورها بگذارد.

مهم این است؛ آن‌چه به‌عنوان فرهنگ و تمدن افتخارآمیز در تعامل جهان از آن یاد می‌شود. نتیجه به‌کار بستن اندیشه، کسب دانش و تولید توانایی است که از سیر تکامل تربیت عمومی حاصل می‌شود. تسلط انسان بر طبیعت، مهارسازی چهل و تاریکی، کشف علل چالش‌ها و امراض و یافتن راه‌حل و طرح پیش‌گیری از همه نواقص و بحران‌ها موارد اند که از راه دانش حاصل شده و تحقیق نیاز آن را مرفوع

کرده است. بنابراین جهان امروز جهان پرسش‌گری، تحقیق، تراوش و توانایی است که جامعه را در سطح ملی و بین‌المللی به سوی عقلانیت فکری و دانش جهت می‌دهد و تعامل دانش با جهان تعریف و مفهوم پیدا می‌کند (شکيبايي و ديگران، ۱۳۹۹، ص ۱۳۷).

پرسش‌های تحقیق

۱. ماهیت وجودی نهادهای تحصیلات عالی، چرا متمرکز بر تحقیقات و تولیدات علمی است؟
۲. چهارچوب یک تحقیق علمی با چه اصول و معیاری استوار است؟
۳. تحقیقات علمی مبتنی بر نتیجه چه تأثیری بالای روند تکامل فکری، اقتصادی و سیاسی جامعه داشته و جهان تحول‌یافته با چه فرایند تحقیقاتی قابل تغییر است؟

پیشینه تحقیق

باتوجه به بیان اهمیت نهادهای تحصیلی، در راستای تولید، تحقیق و کارآیی شان در جامعه، اهمیت و جایگاه آن در صدر آجندای نویسنده‌گان معاصر قرار دارد. نویسندگان جهان اسلام به نقاط برجسته پرداخته‌اند که اهمیت پوهنتون‌های اسلامی را نذیر جامع‌الازهر در جهان اسلام در بخش تولید و سهم‌گیری در تحقیق، بیان داشته است. در جهان امروز؛ همه ساله پوهنتون‌های معتبر بین‌المللی به اساس تولیدات علمی سالانه شان که در بخش تحقیق انجام داده‌اند، سنجش و رده بندی می‌شوند. هر مرکز تحقیقی که راه‌حل‌های معقولی علمی به اساس پیش‌داوری‌های تخصصی داشته باشد در صدر پوهنتون‌های معتبر و پر دست‌آورد بین‌المللی سال قرار می‌گیرد.

صالحی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای زیر عنوان بررسی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت تحصیلات عالی بیان داشته است که کیفیت در آموزش تحصیلات عالی یک پدیده غیر متحرک و ایستا نیست. ممکن دست‌آوردها و تحقیقات علمی، نهادهای تحصیلات عالی را و یا سهم‌گیری شان در نوآوری‌ها، موقعیت نهادهای آموزشی و جایگاه کیفیت تحصیلات عالی را تغییر دهد. صالحی در نخستین رده‌بندی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و پرورش عالی را بعد از یافته‌های تحقیقی کاربردی‌اش تحقیق اعلان کرد. وی تغییرات مهم جهانی را در عرصه فن‌آوری از اثر تحقیق‌های علمی می‌داند که از محوری‌ترین بخش کاری مراکز آموزشی عالی است.

رسول زاده و ثمری (۱۳۹۸) در یک تحقیق میدانی زیر عنوان تحلیل فن‌آوری و تحقیق در بهبود کیفیت تحصیلات عالی بیان داشته‌اند که آموزش یکی از نیازهای اساسی انسان‌ها جهت باروری و تغییر است. جامعه که هدف آن پیشرفت به اساس دانش و فن‌آوری است. باید تلاش کند در کیفیت نظام آموزشی تجربی و تحقیقی تحول ایجاد کند و تحقیقات بنیادی و کاربردی را در جامعه راه اندازد. رسول‌زاده نتیجه

یافته‌های شان را طوری خلاصه کرده‌اند که به دلیل تنوع جامعه بشری، نوعیت تحقیق، خلاقیت و روش تحقیق باید متنوع باشد تا فرصت‌های کاری و دانش کاربردی، جامعه را در کار و فرصت یاری کند. شکیبایی (۱۳۹۹) در مقاله تحقیقی خود، ابعاد تأثیرگذار در کیفیت آموزشی را به اثر واداری محصلان به تجربه و تحقیق دانسته است که فرصت تعالی و بهبود را در نهادهای آموزشی فراهم می‌کند. وی روند توسعه ذهن دانش‌آموزان را در چهارچوب فرهنگ تحقیق می‌داند که فرصت را برای اثر بخشی، شیوه افزایش اطلاعات و توانایی درک آنان راجع به قضایای جامعه می‌داند که به‌طور منظم کاربرست می‌شود و ذهن را به‌گونه دائمی فعال نگه می‌دارد. موصوف تفکر تحقیق را نوع خاص از تفکر تحصیلات عالی می‌داند که در جریان فعالیت‌های شناختی هدف‌مند تشکیل می‌شوند. وی معتقد بر این است که آموزش مؤثر باید دانش‌آموزان را به‌عنوان محقق تربیت کند و قوت‌های تحلیل و داوری فکری را بر محوریت تحقیق شان فراهم سازد تا دانش را به‌شکل کاربردی تغییر دهند و در تولیدات علمی سهم ارزنده داشته باشند.

Ekyal and nitza (۲۰۲۱) در اثر یک تحقیق علمی راجع به موقعیت پوهنتون‌ها از نگاه تحقیق و تولید، بیان داشته است که مهم‌ترین انقلاب‌ها در سطح جهان با کارآیی پوهنتون‌ها در سطح جهان آغاز شده است، مشروط بر این‌که پوهنتون کارآیی خود را از سطح تحقیق و تولیدات علمی به‌دست آورده باشند. وی افزوده است که دانش؛ تحول ایجاد می‌کند، حتماً بستر تحول‌اش را از تحقیق گرفته است. بناً تحقیقات علمی فرصت مناسب را برای تغییر و تحول ایجاد می‌کند. بناً تحقیق حاضر یک تحقیق جدید پیرامون جایگاه تحقیقات علمی در پوهنتون‌ها و نقش آن در کیفیت تحصیلات عالی است که شما را به دورنما، اثربخشی و کیفیت تحقیقات علمی در مراکز آموزشی آشنا خواهد کرد.

روش تحقیق

این تحقیق یک تحقیق بنیادی و محتوایی است. روش جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها درین تحقیق اسنادی و کاربردی است که به روش تحلیل اطلاعات و داده‌ها به‌شکل توصیفی، تحلیلی و مقایسه‌ای به آن پرداخته می‌شود. این تحقیق با رویکردی کیفی و توصیفی تبلور یافته است که جایگاه تحقیقات علمی را در پوهنتون‌ها و نقش آن را در بهبود کیفیت تحصیلات عالی در پیوند به ارزش‌ها، کیفیت و تولیدات معیاری و قابل قبول به بررسی می‌گیرد. از طرفی تلاش خواهد شد با درک و تحلیل موضوع برای دستیابی به یک نظریه علمی و ارزش‌مند موضوع را به تحلیل و تفسیر گرفت تا جایگاه تحقیقات علمی برجسته و روشن شود.

رویکرد نظری تحقیق

با نگاهی بر اسناد و سوابق تأسیس پوهنتون‌ها و ظرفیت بازدهی شان در تولید دانش، فن‌آوری و نقش شان در راستای جهت‌دهی جامعه به‌سوی بیداری و خردورزی بر می‌آید که نخستین و آغازین هسته مرکز تحقیقی در شهر فارس از توابع مراکش در افریقای شمالی، معادل دوره کارشناسی فعلی به‌وجود آمد. ایجاد این مرکز از مهم‌ترین فعالیت فرهنگی و تمدنی جهان اسلام در قرون وسطی (۴۷۶-۱۴۵۳ میلادی) به‌شمار می‌رفت که به تنهایی در مناسبات تمدنی حوزه اروپای اندلس و شمال افریقا، دست بالای در تحقیق و نوآوری در حوزه علوم اسلامی و علوم طبیعی داشت. بعدها پوهنتون الازهر در وسط سال‌های (۹۷۰-۹۷۲ میلادی) در مصر ایجاد شد که دومین مرکز جهان اسلام در بخش ادبیات عربی و مطالعات اسلامی بود. این مرکز برجسته‌گی فوق‌العاده‌ای در تحقیقات اسلامی و حوزه‌های مرتبط به آن داشت و قرن‌های متمادی مرکز تحقیقات جهان اسلام بود که این صلابت تا هنوز در بخش تحقیق در جامع الازهر پا برجاست. بعدها در اثر روابط قرون وسطای غرب که به دنبال جنگ‌های صلیبی ایجاد شده بود؛ روابط بزرگ فرهنگی و تمدنی میان تمدن اسلام و دنیای غرب برقرار شد که حاصل آن، توجه به مراکز تحقیقی و ایجاد آن بود. مراکزی مانند بلونیا در ایتالیا، پاریس در فرانسه، آکسفورد در لندن و کمبریج در انگلستان یکی پی هم ایجاد شده‌اند. این مراکز به‌عنوان اولین نهادهای تحصیلی رسمی در اروپا اند که تحول بزرگ و چشم‌گیری را در تحول فرهنگی اروپا (رنسانس، انقلاب علمی، عصر روشن‌گری و جهان صنعتی) داشته‌اند و همواره آدرس‌های بزرگ و مشخصی برای تحقیقات، فن‌آوری و ابداعات جهان غرب در طول قرون گذشته بوده است. تولیدات علمی و تحولات بزرگ هسته‌ای جهان غرب ریشه و هسته در پوهنتون‌های دارند که روشن‌فکران و دانش‌مندان، در آن مصروف تحقیق بودند و حقا که جهان را به دورنمایی تقابل هسته‌ای و فضایی که از پیشرفته‌ترین نوع دست‌رسی بشر تا هنوز است کشاند (امین، ۱۳۸۸، صص ۲۳ و ۲۴).

در اوایل قرن ۲۰ میلادی که جهان با چشم‌اندازهای تازه‌ای از نوآوری‌ها و اختراعات دست یافته بود، رویکردهای تازه‌ای تحقیقی با کارآیی علمی و تجربی در همه بخش‌ها و حوزه‌های علوم (ساینسی، زیستی، طبیعی و نجوم) ریشه دواند. در این تحولات شگفت‌آور، پوهنتون‌ها مراکز محوری و اصلی بودند که این روند را به‌گونه کمی و کیفی مدیریت و نظارت می‌کرده‌اند. از آن زمان به بعد، روش‌های تحقیقی جدیدی در مراکز تحصیلی، رواج پیدا کرد و چشم‌انداز جهان در حوزه علوم تغییر کرد. پوهنتون کلمبیا، اولین مرکز تحقیقی خود را در بخش صحت روانی، پوهنتون کامبریج و راکفلر مراکز تحقیقات خود را در حوزه‌های بایومیدکل (Bio Medical) ایجاد کرده‌اند. معرفی تحقیقات در این مراکز، به این

مفهوم بود که دانش‌مندان با دانش تخصصی‌شان، در دو بخش یادگیری و کشف به‌گونه تجربی-تحقیقی دست پیدا کنند. این سایکل تجربی به محصلان فرصت می‌داد تا آنچه را که کشف شده است، یاد بگیرند و باز مجدداً کشف کنند. به‌نظر می‌رسید که معرفی روش‌های نوین تحقیق، در پوهنتون‌ها بسیار موفق بوده است، روند که جهان را با انبار از فن‌آوری‌ها و نوآوری‌های تجربی آشنا کرد (Radia, 2012, 171-173).

شاخصه‌های تحقیقات علمی معیاری

در جهان که ما زیست می‌کنیم، شاهد تغییرات و تحولات جدی در عرصه نوآوری و تحقیقات، همه روزه هستیم. پوهنتون‌ها به سبب رسالت و تعهد که نسبت به مردم و جامعه دارند؛ باید از یک طرف برای تثبیت جایگاه و بقای خود تلاش کنند و از سوی دیگر با توجه به نقشی که به‌عنوان الگو در میان دیگر نهادها دارد، باید در جهت ایجاد فضای مناسب تحقیقی برنامه‌ریزی و استراتژی‌سازی کنند. محققان و دانش‌مندان بنا به ماهیت وجودی پوهنتون‌ها مساعدسازی جوی تحقیقی را حول نکات چون؛ فراهم سازی زمینه رشد و ارتقای هیأت علمی، برابرسازی جوی سالم مدیریتی، بهبود وضعیت کمی و کیفی منابع اطلاعاتی، اصلاح و بهبود شیوه‌های ارزش‌یابی و تحقیق می‌دانند که مؤلفه‌های فوق‌الذکر از مهم‌ترین منابع جهت فراهم‌سازی بسترهای آموزشی و تحقیق در پوهنتون‌ها است که باید اولویت‌بندی و اصلاح شود (صادقی، ۱۳۹۰، ص ۲۰).

نظر به این‌که پوهنتون‌ها مرکز فرماندهی تحقیقی‌اند، نیاز است که یک تحقیق علمی از یک پلتفرم پوهنتونی با شاخصه‌ای ارزش‌مند و مورد قبول صادر شود. مهم‌ترین شاخصه در این روند، عنایت‌گرایی علمی است. در این روند باید یک تحقیق علمی به‌گونه معیاری و علمی که به حل یک چالش بی‌پردازد و با شرایط وقت، حقایق علمی و استانداردهای تحقیقی هم‌خوانی و هم‌سانی داشته باشد.

ارتباط‌دهی بین‌المللی از شاخصه دیگر تحقیقات علمی است که انتشار اطلاعات و تبادل استعدادها را تسهیل می‌کند. به دلیل نیاز جهانی و ارائه تیوری‌ها معقول در بخش‌های مختلف علمی، جهان به ظرفیت‌های بالقوه و خلاق نیاز دارد تا انتقال دانش و مهارت‌ها را به سطح جهانی تضمین کند (Simon, tripp, 2017, 22).

اختراعات قرن بیستم میلادی، زندگی و فرهنگ مردم را تغییر داده است. علم و تحقیقات به بشریت کمک کرده است تا زندگی راحت‌تری، متناسب با فضای جهان و روایدهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی ایجاد شده و سنت‌های انسان‌گرایانه را رشد دهد. امروزه به‌طور همگانی پذیرفته شده است که بین‌المللی‌گرایی و فراهم‌سازی ارتباطات انسانی اصل انکارناپذیری دانش بین‌المللی است که مهارت‌ها و

خدمات علمی را به‌عنوان تحفه بشریت به همه ارسال می‌کند تا بتواند در قالب جهان سالم و تحول یافته، بشریت را مدیریت کند. برای شناخت دنیای کنونی و تصمیم‌گیری شایسته، باید تحصیلات عالی و شناخت حقایق به اساس دانش تجربی رواج پیدا کند. (Vincentas, 2015, 131-132).

یکی از موارد دیگر که به‌عنوان شاخصه مهم تحقیقات علمی معیاری مطرح است، سهم‌گیری تحقیقات بر آسایش جامعه بشری است. باز اندیشی تحقیقات باید نشان دهد که قرار است تنش سیاسی کاهش یابد و توسعه اقتصادی و اجتماعی بهبود پیدا کرده، آموزش عالی و تجربی به سراسر جهان گسترش یابد. کشورهای صنعتی در گذشته مسلماً چشم‌انداز آموزش عالی وجود نداشته‌اند و تلاش خود را صرف سرمایه‌گذاری تحقیقاتی نموده؛ به این دلیل با مزایای آسایش و صلح منطقه‌ای دست یافتن که مهم‌ترین تحول قرن بیست و یکم در جهان پیرامونی شان انقلاب دانش و توانایی تجربی و تحقیقی بود. افزایش کیفیت تحقیقی را می‌شود، به‌عنوان مؤلفه دیگر یک تحقیق معیاری یادآوری کرد. به دلیل این‌که پوهنتون‌ها دارای توانایی علمی بالایی هستند، طبعاً که حاصل تحقیقات شان معیاری است. بناً تحقیقات علمی معیاری یک بستر مناسب فکری ایجاد کرده و کمال هم‌گرایی فکری را در بدنه تحقیقات علمی مساعد می‌سازد (Vabo, 2016, 45-47).

تحقیقات علمی و تثبیت جایگاه نهادهای تحصیلی

پوهنتون‌ها سهم قابل‌ملاحظه‌ای را در راستای تولید علم و تثبیت جایگاه شان در جامعه دارند. مراکز تحقیقاتی امروزه در جهان به‌عنوان یک سرمایه ملی تلقی شده و سناریوی مهم را در رفع چالش‌های فکری، اجتماعی و سیاسی عملاً بازی می‌کنند. برای این‌که مراکز تحصیلی و تحقیقاتی، از جایگاه مناسب و خوبی در جهان برخوردار باشند؛ باید راهکارهای را در سیاست‌گذاری‌های کلان ملی ایجاد کرد تا نگرش کلانی در سطح بالایی به مراکز تحقیقی صورت گرفته و حمایت مالی آن در اولویت‌های کاری دولت‌ها قرار گیرد. وقتی ما می‌خواهیم تحقیقات علمی را نهادینه کنیم؛ باید افراد با ثبات و خلاق داشته باشیم. افراد متخصص با نگاه بلندمدت و چشم‌انداز خوب و با ثبات باعث می‌شود که بین هیئت مدیره تحقیقاتی نظم را ایجاد نموده و انسجام عملی را ایجاد کنند. برای این‌که ما از یک موقعیت خوبی تحقیقاتی صحبت می‌کنیم؛ باید پوهنتون‌های ما عملکرد خوب داشته باشند و زمینه تفاهم محیطی میان جامعه و پوهنتون بر قرار باشد تا هویت متقابل ما توسط یکدیگر به‌گونه سالم و درست تعریف شود (کاظم پور و دیگران، ۱۳۹۹، صص ۱۵۰-۱۵۲).

ارتقای کیفیت آموزش هدف اصلی نهادهای تحصیلات عالی است. به این هدف که نهادهای تحصیلات عالی فرایندهای را جهت بهبود نظام تحصیلی و کارآیی سیستم آموزشی راه می‌اندازند تا جامعه برای

رسیدن به توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهت یابد و اعتبار کمی و کیفی مراکز آموزشی عالی به شکل مطلوب در جامعه برجسته شود. وقتی از جایگاه بالای نظام‌های تحصیلی در جامعه صحبت می‌شود، ما باید به دنبال وحدت آموزش، تحقیق و نوآوری در سیستم تحصیلات عالی با کیفیت باشیم. هدف این است که کلیه مقاطع آموزشی تحصیلات عالی باید مبتنی بر تحقیقات علمی نوین و توسعه آن‌ها باشد، تا بدین ترتیب نوآوری و خلاقیت جامعه ارتقا یابد. توجه اصلی این شاخص‌ها به افراد دارای شایستگی تحقیق و جذابیت شغلی نسل محقق متمرکز است. با رویت این اصل باید به توانایی کار تحقیق علمی، تفکر انتقادی و خلاقیت افراد جامعه توجه جدی را معطوف داشت (امین، ۱۳۸۸، ۱۰۶).

تحقیقات نشان می‌دهد که پوهنتون‌ها به عنوان مرکز آزمایشات علوم عصری کدام راه را به سوی جهان روشن از خلال تیرگی‌ها و بی‌اطلاعی‌ها باز کرده است. بشر می‌تواند به جهان هستی به شکل علمی پی برده و کلیدهای فکری را با نگرش‌ها و تازه بینی‌ها آغاز کند. موجودیت گروه دانش‌مندان در یک مرکز تحصیلی به عنوان منابع بشری ظرفیت است که فهم و دانایی را در جامعه تولید می‌کند و جامعه ازین موقعیت سود و مفاد می‌برد. افراد و سازمان‌ها دانش را از طریق تعامل اجتماعی مستمر و پویا که شامل دانش فنی، تخنیکی و صریح است، گسترش می‌دهند. ایجاد دانش تجربی سازمانی را باید به عنوان فرایندی درک کرد که به صورت سازمانی و مشترک ایجاد شده و آن را از آدرس سازمان توسط افراد با دانش به جامعه به گونه تحقیقی تقدیم می‌کنند. تجربه‌ها نشان می‌دهد که کسب دانش در یک محیط چند فرهنگی نقش واسطه‌ای بین هویت‌ها بازی کرده و نتایج مزیت رقابتی ایجاد می‌کند. به این خاطر تعامل اجتماعی، کیفیت رابطه و پیوندهای شبکه‌ای با کسب دانش و تجربه بیش‌تر مرتبط است که با تحقیق بیش‌تر هویدا می‌شود. مهم‌ترین نقش پوهنتون‌ها در جهان امروزی افزون بر تضمین بقای خود، نوع سهولت‌دهی به نیازهای جامعه است که در بخش فکری، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی ایجاد می‌شود؛ تا راه‌حل‌های معقول را مطابق نیازهای بازار کار و خواست جمعی ایفا کند. با این وصف وقتی پوهنتون‌ها ماهیت وجودی شان را تعریف و تبارز دادند، کارآیی شان در جامعه تضمین شده و آدرسی برای حل مناقشه‌ها و دگرگونی‌های است (Bressan, 2004, 7).

یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که برجسته‌ترین وجه متمایز پوهنتون‌های دنیا نظر به تحقیقات علمی معیاری و سهم گرفتن در پاسخ‌دهی به نیازهای فنی، تخنیکی و فرهنگی جامعه است. جهان متحول و توسعه‌یافته، ارثیه اصلی دانش کاربردی و تحقیقات تجربی است که با سهم دانش‌مندان و نهادهای تحقیقاتی میسر شده و جهان را به سوی خرد، عقلانیت و فهم دانش نوین سوق داده است. انفجارات

عظیمی علمی و جهش‌های دانش کاربردی از زمان قرون وسطا، میان سال‌های (۴۷۶-۱۴۵۳ میلادی) توسط پوهنتون‌های اسلامی و متعاقباً توسط پوهنتون‌های اروپایی آغاز شد. نظر به ارزش و اهمیت که این نهادها داشته‌اند. جامعه با نهضت‌های بیداری و روشن‌گری مدرن آشنا و با معرفی تیوری‌های جدید و فعالیت‌های تحقیقی جدید روز به روز به مسیر تحول قدم ماند.

مهم‌ترین نقش تحقیقات و تولیدات علمی در جهان به عصر طلایی اسلام باز می‌گردد. این انقلاب در دانش تجربی و کاربردی با ایجاد دارالفنون، دارالترجمه و مرکز ستاره‌شناسی هارون‌الرشید و مأمون الرشید، خلفای مشهور تمدن عباسی است که دانش‌مندان جهان آن‌وقت را در مراکز دولتی شان میزبانی و دنیا را با این ابتکارات خارق‌العاده شان آشنا کردند. کاربرد دانش تجربی، رعایت اصول تحقیق و حمایت از دانش‌مندان، ماندگارترین فعالیت بود که از حوزه تمدن طلایی عباسی به جهان میراث ماند. افزون بر این، با الهام از مکتب هنری اسلام و نفوذ تجربیات دانش‌مندان اسلامی به غرب، جهان شاهد رنسانس، انقلاب علمی و عصر روشن‌گری اروپا نیز هستیم که همه نقش مهمی در انقلاب فکری جهان غرب داشت. موارد دیگر که قابل یادآوری است، این می‌باشد که در جهان امروز بنا به تنش‌های فکری و تضادهای ایدئولوژیک دامنه تحقیقات توسعه بیش‌تر داشته و شناخت تفاوت‌های فکری و فرهنگ‌ها کمکی زیادی در توسعه هم‌زیستی ملت‌ها داشته است. به این خاطر یافته تحقیق نشان می‌دهد که باید تحقیقات با معیارهای جهانی هم‌خوانی داشته و کمک به هم‌گرایی دانش جهانی، تحقیق معیاری، تغییرات اقلیمی و مفاد بشریت داشته باشد. پس مساعد ساختن جوی تحقیقی و بسترسازی فرصت‌های تحقیقی توسط پوهنتون‌ها جهان را به دورنمای دیگر تحول داده است که انقلاب دانش تجربی و تولید دانش مدرن به‌عنوان تحفه‌ی مشترک بشریت اصل آن است.

نتیجه‌گیری

جهان فعلی با رشد سریع و صعود فزاینده‌ی به‌سوی پیشرفت، ترقی و توسعه همه‌جانبه در حرکت است. در چنین جهانی که ابعاد مختلفی، جهانی‌سازی و جهانی‌شدن تمدن‌ها آن را به دهکده‌ای متعامل و مرتبط تبدیل کرده است. با این شاخصه‌ها، اولویت‌دهی و بها دادن به تولیدات علمی، تحقیقی، اهمیت ضروری و بلکه حیاتی برای بشریت است. در جهان که دانش و دانایی حرف قابل سنجش معیارها است، بدون افزایش کمی و کیفی در تولید علمی نمی‌توان به تداوم زندگی و بقای عزت‌مند در جهان دانش‌محور کنونی امید داشت. سهم ما این است که می‌توان با به‌کارگیری روش‌های گوناگون تولید علم و تحقیقات معیاری در کنار ابداع روش‌های نوین بر بسیاری از چالش‌ها، مشکلات و موانع فکری، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فایق آمد و زندگی امیدوارکننده را در جامعه تمثیل کرد. ما باید با تولید علم و

فن‌آوری‌های روز خود را میراث‌دار جامعه‌ی آکادمیک خود بسازیم و آینده‌ی جامعه را به محیط‌های تحصیلات عالی امیدوار کنیم. پوهنتون‌ها اگر تولید نداشته باشند و با معیارهای علمی جهانی هم‌خوانی و هم‌صدایی نکنند، حتماً که امید جامعه از پوهنتون‌ها برچیده و نقش مان از فعالیت‌های ملی و بین‌المللی در جهان مدرن منتفی خواهد شد.

تحقیق هویت اصلی پوهنتون‌ها است. به این خاطر است که نقش پوهنتون‌ها در جهان در تغییردهی و تحول مهم و ارزنده است. یکی از مهم‌ترین نمونه قابل حرمت در حریم تحصیلات عالی نقش پوهنتون‌های اولیه اسلامی در مراکش و مصر بود که کارآیی و سهم خود را در قرون وسطی در تلفیق‌دهی دانش اسلامی و نگرش‌های علمی به جهان هدیه کرد و جهان را به دانش و عقلانیت دینی امیدوار کرد. بناً پوهنتون‌ها باید مراکز علمی و تحقیق باشند و نقش خود را به‌عنوان مرکز تحول و توسعه درست ایفا کنند.

منابع

- صالحی و دیگران. (۱۳۹۰). بررسی عوامل موثر بر بهبود کیفیت تحصیلات عالی، تهران: انتشارات پوهنتون اسلامی.
- رسول‌زاده و ثمری. (۱۳۹۸). تحلیل و بررسی فن آوری در بهبود ارتقای کیفیت و یادگیری، تهران: انتشارات پیام نور.
- شکیبایی و دیگران. (۱۳۹۹). شناسایی ابعاد توسعه بر تفکر پژوهی در نظام تحصیلات عالی، تهران: انتشارات آزاد اسلامی.
- امین، فاطمی. (۱۳۸۸). نظام آموزشی و بازدهی آموزشی، تهران: انتشارات بهشتی.
- Nitza and Echhaus.(2021). Academic rank and position effect on academic output, Paris: Sciedu press.
- Tripp Simon. (2017). The importance of research universities, teconomy:partpress.
- Vincentas.(2015). Development of scientific research activity in university, Mara: Elsevier.
- Eli,bitzer.(2008). Higher education as a field of study and research, south Africa:SUN PRESS.
- Bressan,Beatrice.(2004). A study of the research and development benefits to society resulting from an international research center, Helsinki: Finland press.
- Radio,valentine.(2012). The purpose of research in universities, Delhi:ijsr press.
- Vabo and others.(2016) the establishment of formal research groups in higher education, Norway: posboks press.